

Rāhui Nui Nō Tuha’a Pae

‘Ōpuara’a nō te hō’ē rāhui moana rarahi i tuha’a pae mā

Nā roto i teie parau, ‘ua hō’ē te reo nō te mau fenau nō Tuha’a Pae mā i mua i te aro o te hau fenua i ni’a i te parau o te *Rāhui Nui Nō Tuha’a Pae*, e ‘ōpuara’a teie fa’atupura’a i te hō’ē *area moana rahi e pāroru* i roto i te ‘ōti’a moana o teienei ta’amotu. ‘Ia fāri’i-noa-hia atu teie parau nō te pārorura’a i te moana e te hau fenua, ‘ua riro ‘oia ‘ei tuha’a moana pāroru rārahi roa a’e o te ao nei, i reira te peu tumu nō te rāhui ‘e te ro’o o Tuha’a Pae e parare ai nā te ara. E mana’o fa’aa’o noa teie o tā te huira’atira nō Tuha’a Pae e tu’u atu i roto i mua i te hau fenua ‘ia riro te reira ‘ei rāve’a ferurira’a nō tāna mau fa’aotira’a, tei iāna ra ho’i te mana nō te ha’afaufa’ara’a ‘e nō te pārorura’a i te Faufa’a o te ‘Ōti’a Moana o te fenua nei.

E aha te fa’anahora’a i teie mahana

‘Ua fifi te mau moana. ‘Ua piri i te 90% o te mau i’a o te ao nei o tei ma’iri, ‘ua tautai-pōpore-noa-hia ‘aore rā ‘ua tautai-hope-roa-hia, e ‘ita atu ra e nāva’i fa’ahou nō te fa’a’āpī i te mau ‘āere. Nō te ‘ū’anara’a o te ‘ōhipa tautai i te ao nei, ‘ua iti mai ia te ‘a’āhi tātumu (*Thunnus obesus*) i ni’a i te faito 84% i Pātītīfā apato’a nei, 62% nō te ‘a’āhi perepererau (*Thunnus albacares*) ‘e 60% nō te ‘a’āhi tāri’a (*Thunnus alalunga*).

Te Area Moana Pāroruhia (AMP), e area te reira e ‘ita fa’ahou e ti’a e haere i reira e tautai ai ‘e e tāipu ai i te repo, nō te pāroru ‘e ‘ia ‘ore te ora e mou i roto i te miti. E ‘āpī mutu’ore tei noa’a māi i te pae o te ‘ōhipa tautai nā roto ia i te mara’ara’a ‘e te vai-tāmau-ra’a o te rahi o te i’a, o rātou ho’i tē horo atu i muri iho i roto i te mau vahi i reira rātou e tautaihia ai. E maita’i tē ‘itehia nō te mau i’a mā’ohi ‘e tae noa atu nō te mau i’a tua. Ta’a’ē noa atu te faufa’a e ‘itehia i te pae o te tautai, e fāna’o ato’a tē ‘itehia i te pae o te fa’ahotura’a faufa’a ‘e te orara’a tōtiare i te fenua nei, nā roto ia i te ha’amaita’ira’a i te parau o te fāri’ira’a rātere nātura, nā roto ato’a i te tu’ira’a o te ro’o o te fenua i te ao nei, ‘e nā roto i te fa’aura’a ‘e te a’ora’a i te huira’atira e ‘ia ha’amātau iāna i mua i te parau nō te taurā’a o te huru o te ‘ahuāra’i, ...

Hō'ē tuha'a o te 'āpo'ora'a 'oire nō Rapa 'e te huirā'atira

I roto i te ao nei, tei raro mai i te 3% te faito o te mau moana e pāruhia nei nā roto i te fa'aturera'a, e mea iti roa ia, tē parau nei ho'i te feia 'ihi nō te UICN (te 'āmura'a o te mau tā'atira'a 'e o te ao e pāruu nei i te natura) 'ia pāruu-noa-hia a'e 30% o te mau moana o te ao nei, e ora noa ā te ta'ata i te faufa'a moana e a tau noa atu. I roto i te mau moana o te ao nei, e rave rahi 'ōpuara'a nō te pāruura'a iāna o tei ravehia 'aore rāo tei 'ōpuahia, 'ia au i te mau parau i piahia e te mau hau. I roto i te moana Pātītīfā, e 5 mirioni km² moana o ei pāruhia ('aore rā o tei 'ōpuahia ra e pāruu) e nā fenua i muri nei : Hawai'i, Auteteraria, Petania, Aotearoa, Rapa Nui, Palau 'e Kiribati. E riro te reira e area moana pāruu rarahi mau 'ia 'āmui-ana'e-hia te tā'ato'ara'a.

I te matahiti 2013 ra, 'ua fa'aoti o Pōrīnetia farāni e pāruu 20% o tōna 'ōti'a moana 'ia tae i te matahiti 2020. Mai te 'āva'e tiunu 'e tae atu i te 'āva'e tītema 2014 ra, 'ua mā'iti nā 'āpo'ora'a 'oire e pae nō Tuha'a Pae i te hō'ē fa'aotira'a e « *ha'amau i te hō'ē area moana pāruu rahi i roto i te 'ōti'a moana o Tuha'a Pae, i tua a'e i te mau vāhi tautaira'a i mātau-noa-hia* ». 'Ua fāri'i te Fenua i teie pī'ira'a, 'ua fa'a'ite 'oia i tōna mana'o e ha'amau i te hō'ē AMP 1 mirioni km² te rahi i te pae i Tuha'a Pae mā, i te 'āva'e novema 2014 ra, i roto i te tahi rurura'a rahi o te ao nei i Sydney. 'Ua turuhia teie 'ōpuara'a nā roto i te mau parau pia e rave rahi a te Fenua : te Fa'anahora'a 'Ahuāra'i Ito (Plan Climat Energie), te parau pu'ohu a te 'Āpo'ora'a 'Iriti Ture nō nī'a i te tauuiura'a 'Āhuāra'i, te hōho'a arutaimareva a te fa'anahora'a BEST,...

Te tohora i Rurutu

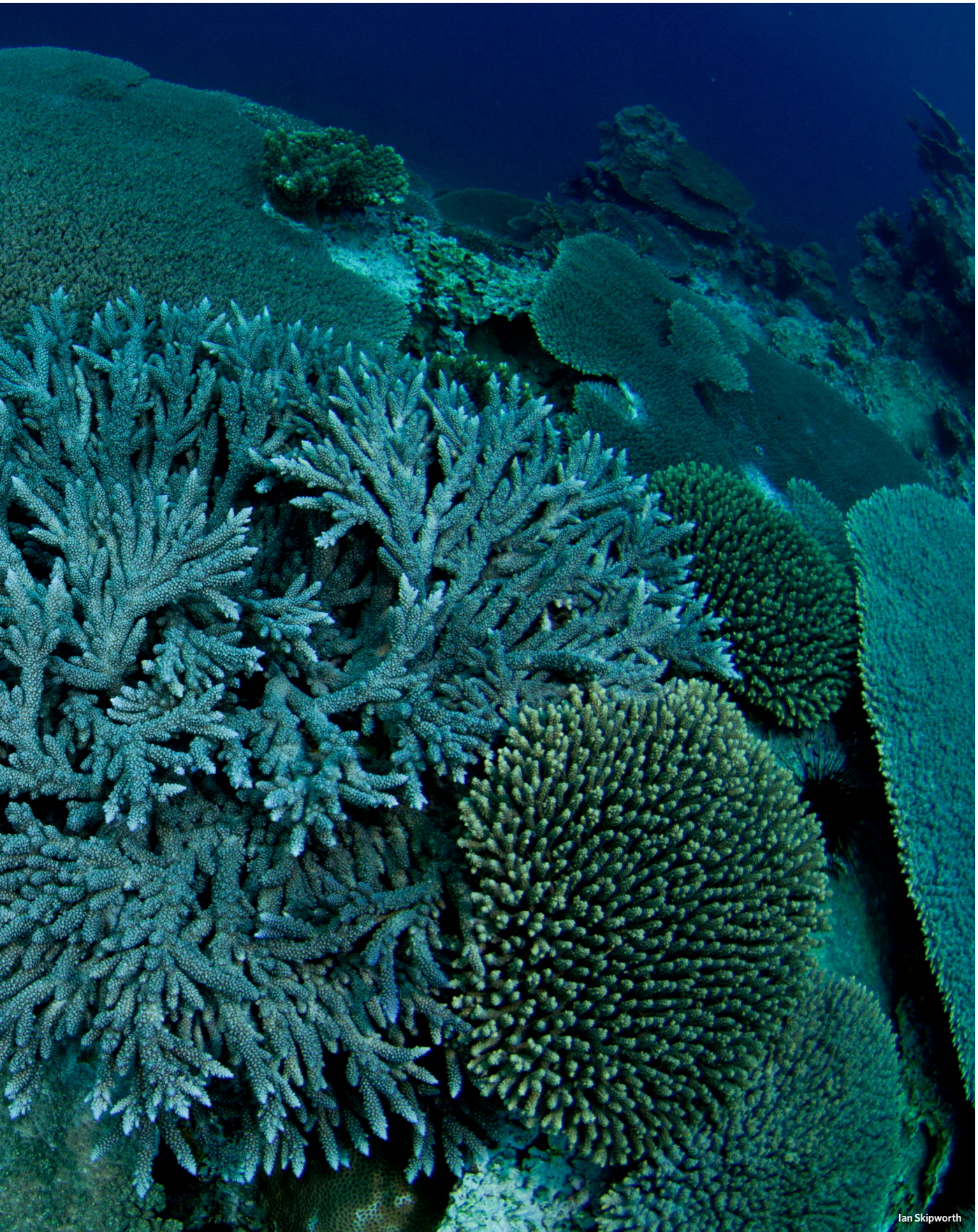
'Ia au i te mau titorotorora'a i ravehia i raro i te moana i Tuha'a Pae mā i te matahiti 2015 ra, e faufa'a rahi maere teie e vai nei i roto i te miti. Nō te mea 'ua vai taha'a noa 'e e mea ta'a'e roa te 'ahuāra'i 'e te hāmanira'a fenua i reira. O te mau 'ahi, te mau rimu, te mau to'a 'e te mau i'a, i reira noa e 'itehia ai, 'ua tae roa i ni'a i te hō'e faito numera rahi. 'Ua rau te mau 'ānimara e ora nei i roto 'e i raro i te hōhonura'a o te miti, e 60 huru i'a tua 'e e 45 huru i'a hōhonu i 'itehia. E 3 huru honu, e 10 huru 'ānimara fa'a'amu ū, e 14 huru ma'o 'e e 4 huru fai e vai nei i Tuha'a Pae mā. Tei 'ō ato'a te faito rahi roa a'e o te mau huru manu miti i Pōrīnetia farāni nei.

E mea ruperupe ato'a te faufa'a tumu o Tuha'a Pae nō te pae o te moana, nā roto iho ā rā i te fa'a'ohipara'a i te rāhui (te 'ōpanira'a nō te fa'ahereherera'a), hō'e teie tuha'a fa'ahia roa o te peu tumu mā'ohi. 'Ua riro ho'i te ruperupera'a o te arutaimareva 'ei parau fa'atānira'a rātere i Tuha'a Pae mā, nā roto iho ā rā i te tere māta'ita'ira'a i te mau tohorā i Rurutu 'e te vai-rupe-ra'a o te « motu piscine » i Ra'ivavae.

I roto i te parau nō te imira'a faufa'a i Tuha'a Pae, tei mua roa te 'ohipa tautai roto 'e te 'ohipa tautai tāpiri fenua, e 1 500 ho'i feiā tautai i taua ta'amotu nei. Te tautai noa nei ā te ta'ata i Tuha'a Pae 'ia au i te peu tahito ra, i te rahira'a o te taime, nō te fa'atāma'a noa i tō rātou mau 'utuafare. 'Aita e pahī hī 'ā'ahi 'e e poti 'ohopu i Tuha'a Pae mā. E'ere te 'ohipa hī 'ā'ahi i te mea nanea roa i Tuha'a Pae mā nō te pūai o te miti 'e te mata'i, 'e nō te ātea ato'a ho'i te uahu nō Tahiti. Mai te matahiti 2004 ra, 'ia fa'aauhia e tō Pōrīnetia tā'ato'a, tei ni'a noa i te 1% 'e tae atu i te 4% (1,7% i te matahiti) te faito 'ā'ahi i hīhia i roto i te 'ōti'a moana o Tūha'a Pae mā (i raro atu i te 22°S).

Te a'au i Tuha'a Pae mā

Ian Skipworth

Fa'anahora'a fāfāra'a mana'o

I te 'āva'e nō mē 2014 ra, 'ua ani te hau fenua i te tā'atira'a *Pew Charitable Trusts* 'ia rave i te tahi tītorotorora'a i ni'a i te huru o te moana i Tuha'a Pae mā, 'ia riro te reira 'ei parau fa'a'ohipara'a nō te aupurura'a i te area moana o taua ta'amotu ra. Tei roto taua mau parau ra i te hō'ē puta e 350 'api, i nene'ihia e te IRCP 'e te CRIOBE ma te pāturuhiā e te tahi feiā 'aravihi e 30 rātou, 'e o tei vauvauhia i mua i te huira'atira i te 8 nō tiunu 2015, te mahana ia o tei tāpa'ohia e mahana nō te ao nei nō te moana, 'e o tei pūpūhia i roto i te rima o te hau fenua. Nō te fa'aotira'a i te hō'ē rēni 'ohipa 'āmui, e rave rahi farereira'a tei tupu i rotopū i te huira'atira 'e te mau 'oire nō Tuha'a Pae, te mau ti'a nō *Pew* o tei pāturuhiā e te 'Āmuira'a o te mau Tā'atira'a Pāruru i te Arutaimareva (FAPE), mai te 'āva'e nō tiunu 2014 'e tae atu i te 'āva'e nō 'ātete 2015. Nō te 'āpe'e i te mau fa'aotira'a i ravehia e te mau 'āpo'ora'a 'oire nō Tuha'a Pae, e tītorotorora'a tei ravehia i ni'a i te 'ōpuara'a e ha'amau i te area moana pāruru e tūtavahia ra e te mau ti'a ma'iti.

Hō'ē tuha'a o te 'āpo'ora'a 'oire nō Ra'ivavae 'e te huira'atira

Putuputura'a o nā ti'a e rave rahi nō nā 'oire nō Rimatara, Rapa, Ra'ivavae, Rapa 'e Tupua'I I tetepa 2015

Nō te mau tere fāreireira'a i Tuha'a Pae (e 6 tere fāreireira'a i te fenua hō'ē), e 62 rurura'a tei fa'annahia i rotopū i te mau 'āpo'ora'a 'oire 'e te huirā'atira. 'Ua hou i te 500 ta'ata nō roto mai i te mau tuha'a ato'a o te huirā'atira o tei fāfāhia : te mau ti'a mā'iti, te feiā tautai, te mau tā'atira'a, te feiā ti'a'au nō te pae o te fāri'ira'a rātere 'e te ha'api'ira'a, te mau ti'a fa'aro'o...Nā roto i te mau rurura'a 'ōhipa i tupu i roto i te mau mata'eina'a ato'a, 'ua nehenehe tā te mau tino ato'a i fāfāhia e parau i tō rātou mana'o i ni'a i te fā 'e te mau fa'aotira'a i ravehia nō te 'ōpuara'a area moana pāruru i Tuha'a Pae. 'Ua tai'ohia mai te parau pū'ohura'a o te mau tītorotorora'a 'e 'ua ha'amanahia te reira e te 'āpo'ora'a 'oire nō Rapa, nō Ra'ivavae, nō Tupua'i, nō Rimatara 'e te tahi pae o te 'āpo'ora'a 'oire nō Rururu.

I Tahiti, nā roto i te mau rurura'a 'e te mau 'ohipa fa'arara'a huirā'atira i tupu, 'ua ha'amaramamahia 'e 'ua fāfāhia te mau fatu pahi hī 'ā'ahi, te mau pū 'ōhipa a te hau, te mau tā'atira'a (te FAPE 'e te mau hoa o Hokule'a), te mau taiete 'ona (nā roto atu i te Cluster Maritime), te mau fare ha'api'ira'a 'e te huirā'atira. Nō roto mai ia te 'ōpuara'a area moana pāruru i Tuha'a Pae mā, i te hō'ē 'aparaura'a e te huirā'atira, 'ia au i te mana'o āmui 'e te mana'o fāfā.

'Ōpuara'a i fa'aotihia nō te area moana pāroru

Te mau fā

E maha fā tei matara mai nō te 'ōpuara'a area moana pāroru i Tuha'a Pae mā :

1) 'Ia pāroruhia te mau vāhi nohora'a i'a 'e te faufa'a moana nō te hō'ē tau roa.

'Ua ara tō Tuha'a Pae mā huira'atira i te parau nō tō rātou faufa'a moana, nō te parau ato'a nō tōna mou-'ōhiera'a. Tē hina'aro nei ho'i rātou e pāroru i tō rātou 'ōti'a moana 'ia nehenehe tō rātou mau hua'ai e fāna'o ato'a.

2) 'Ia tāmaruhia te mau fifi e vai nei i rotopū i te feiā tautai tāpiri fenua 'e te mau fatu pahi hī 'ā'ahi :

Tē mana'o nei te huira'atira nō Tuha'a Pae e nā teie a'e area moana iō rātou e arai i te mau fifi i rotopū i te mau fatu pahi hī 'ā'ahi 'e te feiā tautai tāpiri fenua, hō'ē ā ho'i vāhi hīra'a tā rātou 'ia tae i te tahi mau taime.

3) 'Ia ha'afaua'ahia te faufa'a tumu o Tuha'a Pae mā :

E mea te'ote'o roa nā tō Tuha'a Pae mā nuna'a i tā rātou faufa'a arutaimareva 'e tā rātou faufa'a tumu nō te pae o te moana. Tē hina'aro nei rātou 'ia ha'amaita'ihia teie nā faufa'a nā roto i te hō'ē tāipe fa'a'itera'a i te maita'i o te arutaimareva iō rātou.

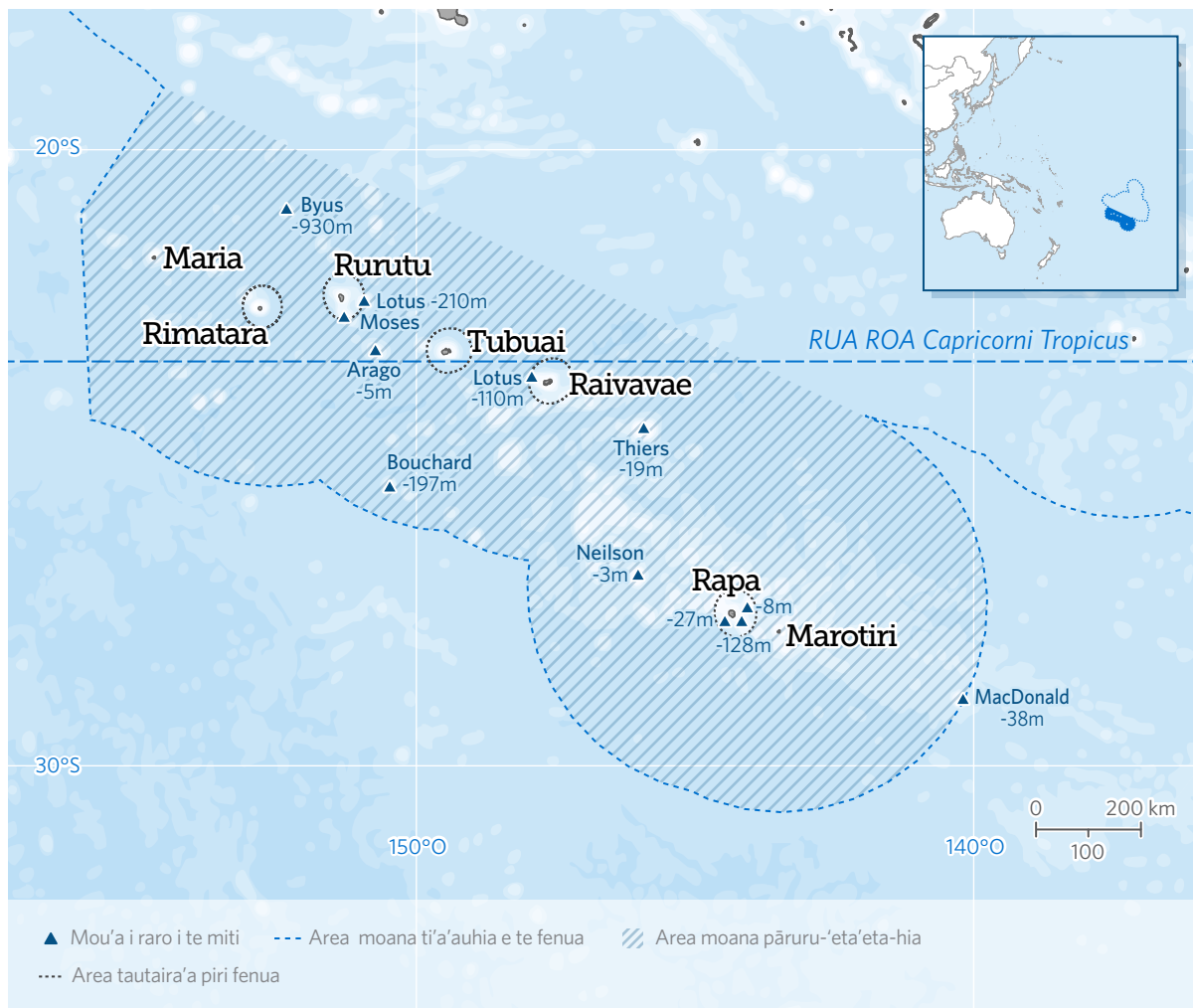
4) 'Ia fa'aarahia te huira'atira i ni'a i te parau nō te pārorura'a i te faufa'a moana.

Tē mana'o nei te huira'atira nō Tuha'a Pae mā e, nā te 'ōpuara'a area moana pāroru e ha'afāriu te ta'ata i ni'a i te parau nō te fa'aturara'a i te arutaimareva 'e te pārorura'a i te faufa'a moana.

« Motu piscine » i Ra'ivavae

Te mau 'ōperera'a tuha'a o te area moana pāroru nō Tuha'a Pae – Rāhui Nui Nō Tuha'a Pae

© 2016 The Pew Charitable Trusts

E rave rahi parau fa'a'ohipara'a o tei tu'uhia mai e te huira'atira nō Tuha'a Pae nō te fa'ati'ara'a i te mau fā e 'itehia ra i roto i te area moana pāroru.

1) 'Ia 'ōpere-maite-hia te mau tuha'a :

Tē ani nei te mau fenua ato'a e ta'ata tē noho ra i reira e fa'ata'a i te hō'ē area tautaira'a tāpiri i te fenua nō te hō'ē tau maoro, e 20 mairi i te atea i tua a'e i te fenua, o te mau poti ana'e i raro mai i te 25 'āvae (7,2 m) o te nehenehe e tautai i reira. 'Ia 'āmui-ana'e-hia teie mau area, e 24 369 km² ia te rahi, 'oia ho'i e 5 000 km² i te motu tāta'itahi. I tua fa'ahou atu i teie nā 20 mairi, tē ani ato'a nei te huira'atira 'ia pāroruhia te moana. 'Aita ho'i rātou e tae nei i reira e tautai, 'ua 'ite rā rātou 'ia tae rahi mai te mau pahi rārahi e hī i reira, te mau pahi ha'apa'arira'a i'a ('aore rā rapa'aura'a i'a) iho ā rā, e rahi atu ā te fifi i te pae o te mau hotu 'e e'ita te faufa'a ma'a nō roto māi i te miti e nāva'i fa'ahou. 'Ia au i te mau nūmerara'a, 'ua na'e-roa-hia te faito o te area e pāroruhia e 997 727 km² i te rahi. 'Ia 'āmuhihia te reira 'e te mau area tautaira'a i tāpiri i te fenua, 'ua nae'a-roa-hia te faito o te area moana pāroru nō Tuha'a Pae mā i ni'a i te faito e 1 022 096 km² i te rahi, te numera ia i tohuhia e te hau fenua. 'Ua riro ia teie area moana pāroru 'ei area moana pāroru rahi roa a'e o te ao nei (a hi'o i te hōho'a fenua i raro mai).

2) Te tahi mau fa'aotira'a ti'a'au-mou'ore-ra'a i te mau faufa'a tāpiri fenua 'e te tairoto

Ta'a'ē noa atu i te parau nō te pārorura'a i te faufa'a moana i tua, 'ua ani te hui'atira i te tahi mau fa'aotira'a nō te ti'a'au-mou'ore-ra'a i te faufa'a moana tāpiri fenua. E au rā e 'ua tū'ati te mau mana'o o te hui'atira, i 'ia iho ā ra i te mana'o e fa'a'ohipa fa'ahou i te rāhui i te mau vahi tāpiri fenua i roto i te tahi mau fenua motu, 'aita ā tō te tahi mana'o i tū roa a'e ra 'e e tuatāpapa ā rātou i roto i te mau tomite ti'a'aura'a o te mau fenua tāta'itahi.

3) E fa'aterera'a au noa :

Nō te tātarara'a i te mau fa'aotira'a 'e te 'āvei'a i ravehia nō te area moana pāroru i Tuha'a Pae, 'ua 'ōpuahia e fa'ati'a i te tahi tōmite ti'a'au nō te ta'amotu tā'ato'a (Tōmite Rāhui Nui) 'e te hō'ē tōmite nō te motu tāta'itahi (Tōmite rāhui).

4) E tia'ira'a pāpū nō te mau tūha'a e pāroruhia :

Tē hina'arohia ra 'ia riro te parau nō te tia'ira'a 'ei 'ohipa pāpū 'e 'ei parau e taiāhia, 'ia 'itehia te 'āpī mau o te area moana pāroru. E hōpoi'a nā te nu'u farāni te tia'ira'a i te moana i tua 'e e'ita te area moana e 'ōpuahia ra e pāroru i Tuha'a Pae e fa'ateimaha atu ā i tā rātou hōpoi'a. E ti'a e fa'aauhia te mau mea e hina'arohia nō te tia'ira'a i te mau vahi tautaira'a tāpiri fenua 'e te mau fa'aotira'a i ravehia e te mau tōmite tāta'itahi.

5) E ha'afaua'a i te parau nō te arutaimareva 'e te faufa'a tumu o Tuha'a Pae, 'e e tūra'i i te parau nō te fa'ari'ira'a rātere o te pae'au arutaimareva.

E nehenehe te area moana pāroru o Tuha'a Pae e tūra'i i te parau nō te fa'ahotura'a i te fāri'ira'a rātere arutaimareva o te ta'amotu. Te mana'o nei te hui'atira e mea maita'i e 'ia ravehia te tahi fa'anahora'a tūreia pāpū nō te fa'anane'ara'a i te terera'a faufa'a. 'Ua hina'aro 'oia e fa'atupu i te hō'ē tā'amura'a pūai e te parau nō te rāhui, o tei riro na 'ei faufa'a tumu 'e faufa'a arutaimareva nō te ta'amotu. 'Ua hina'aro te tā'ato'ara'a o te mau fenua 'ia topahia te i'oa o te area moana pāroru « *Rāhui Nui Nō Tuha'a Pae* », nō te mea e fa'a'a'anora'a teie i tua o te parau o te rāhui tāpiri fenua.

6) 'Ia 'ana'anatae te feiā e ha'a nei 'e 'ia hi'opo'a-noa-hia te huru o te faufa'a moana

E mea maita'i te 'ōpuara'a area moana pāroru nō te fa'a'ana'anataera'a i te ta'ata i nī'a i te parau nō te aupuru-mou-'ore-ra'a i te mau tairoto, nō te rave-'āmuira'a i te 'ohipa e te te feiā 'āpī. 'Ia tūra'ihia teie mau mea, mai te parau o « rāhui o te mau fare ha'api'ira'a » i ti'a'auhia e te mau pīahi ('ia au i te hōho'a Area Moana Ha'api'ipi'ira'a), 'aore rā 'ia ravehia te feiā 'ihi nō te hi'opo'ara'a i te faufa'a moana.

'Ōpanira'a

I mua i te parau nō te itira'a mai o te faufa'a moana i roto i te ao nei 'e i mua i te 'ati i ūhia e te mau moana o te ao, 'ua fa'aoti te nuna'a o Tuha'a Pae e tāhō'ē iā rātou nō te ani 'ia pāroruhia te miti iō rātou 'e nō te ha'amau-āmui-ra'a i te area moana pāroru rahi roa a'e o te ao nei. Tē hina'aro nei ho'i te hui'atira o teie mau fenua 'ia riro noa ā te miti 'ei vaira'ama'a nō te mau hua'ai nō a muri nō Tuha'a pae 'e nō Pōrīnetia farāni ato'a. Nā roto i teie 'ōpuara'a faito 'ore o tē tū'uhia i mua i te aro o te hau fenua, 'ua nehenehe ia tō Tuha'a Pae 'ia tāpe'a tāmau noa i tōna ti'ara'a mātāmeha'i nō te parau nō te ti'a'au-mou-'ore-ra'a i te faufa'a moana, 'e iā Pōrīnetia farāni, 'ia ha'apāpū i tōna ti'ara'a pātireia rahi o te pae o te moana.

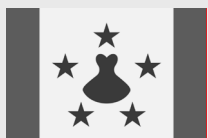

Marc Montocchio

Haura tore

Parau haamaramarama

- 1 Organisation des Nations unies pour l'alimentation et l'agriculture, « La situation mondiale des pêches et de l'aquaculture, 2014 », <http://www.fao.org/resources/infographics/infographics-details/fr/c/232704/>.
- 2 Peter Williams, *et al.*, « The Western and Central Pacific Tuna Fishery: 2014 Overview and Status of Stocks, Pacific Community », Rapport d'évaluation de la pêche thonière no 15 (2015), https://spccfpstore1.blob.core.windows.net/digitallibrary-docs/files/6c/6ca202a572ab257bc71a09ef639b6d9f.pdf?sv=2015-04-05&sr=b&sig=%2BRhY9XJ1InclI7llvklfCEEUbc7%2FGXhhqmzZt%2FrBBwc%3D&se=2016-04-07T21:55:41Z&sp=r&rsc=public%2C%20max-age%3D864000%2C%20max-stale%3D86400&rsc=application%2Fpdf&rscd=inline%3B%20filename%3D%22Harley_15_Western_Tuna_2014_overview.pdf%22.
- 3 Rene A. Abesamis et Garry R. Russ, « Density-Dependent Spillover From a Marine Reserve: Long-Term Evidence », *Ecological Applications*, vol. 15, no 5 (2005), p. 17981812, doi:10.1890/05-0174.
- 4 Union internationale pour la conservation de la nature, « A Strategy of Innovative Approaches and Recommendations to Enhance Implementation of Marine Conservation in the Next Decade » (16 déc. 2014), http://cmsdata.iucn.org/downloads/sydney_promise_marine_theme_innovative_approaches.pdf.
- 5 Bernard Salvat *et al.*, « Environnement marin des îles Australes, Polynésie française » (2015), http://www.ircp.pf/wp-content/uploads/EnvironnementMarinDesIlesAustrales_IRCP_CRIOBE_PEW.pdf.

Contact: Tuanainai Narii, mayor of Rapa
Email: commune-rapa@mail.pf

Contact: Maxime Chan, vice president of the Federation of the Polynesian Environmental Associations
Email: maxime.chan@hotmail.fr

Contact: Jérôme Petit, Global Ocean Legacy-French Polynesia
Email: jp Petit@pewtrusts.org
Project website: globaloceanlegacy.org

Te tā'āto'a 'ōpuara'a e noa'a i: <http://issuu.com/rahuinuinotuhaapae>.